

Influența costului forței de muncă asupra volumului și structurii exportului

dr. Maria POENARU

1. Elemente introductive

Costul forței de muncă este o componentă importantă a costului de producție care influențează competitivitatea. Un cost relativ mai scăzut al forței de muncă este considerat de anumiți specialiști a fi una din modalitățile prin care se poate obține un avantaj comparativ în cadrul schimburilor internaționale și o formă de dumping, respectiv dumping social. România se caracterizează printr-un cost scăzut al forței de muncă, ceea ce poate fi un avantaj relativ în acest moment pentru obținerea unei anumite competitivități la export.

Experiența în materie de comerț internațional a arătat că piețele pentru produse complexe din punct de vedere tehnologic se dezvoltă rapid fiind mai ușor pentru o țară să susțină creșterea exportului său (dacă și-a cucerit o astfel de poziție), decât cu produse bazate pe resurse naturale sau realizate cu un consum mare de muncă slab calificată. Unele produse cu conținut tehnologic scăzut și mai ales cele care se bazează pe un consum mare de muncă pot pierde poziția câștigată pe anumite piețe datorită ușurinței cu care acestea pot fi scoase de pe piață de competitori cu costuri mai scăzute ale forței de muncă.

Obiectivul principal al acestui studiu este să ofere elemente care să permită un răspuns la o problemă intens discutată și disputată în ultima

perioadă, și anume, în ce măsură costul forței de muncă poate influența competitivitatea pe piețele internaționale și dacă acesta poate constitui un reper pentru firmele exportatoare de bunuri și servicii în deciziile privind producția pentru export și pentru autoritățile guvernamentale în orientarea politicilor comerciale naționale.

Studiul conține două părți. În prima parte se prezintă o comparație între costul forței de muncă din statele membre ale Uniunii Europene și din țările candidate inclusiv România, cu scopul de a releva unde se situează România din acest punct de vedere; de asemenea pentru a vedea dacă există o legătură între volumul exportului și costul forței de muncă. Cea de a doua parte conține o analiză care a urmărit să pună în evidență evoluția ocupării forței de muncă în activitățile economice cu export de bunuri după 1990 până în prezent, să estimeze costul unitar al forței de muncă în aceste activități și să evidențieze mișcările acestor costuri pe parcursul perioadei.

2. Costul forței de muncă în țările membre ale UE și în țările candidate

Informațiile pe care le prezentăm în acest paragraf se bazează pe rezultatele celei de a treia anchete asupra costului forței de muncă efectuată în

anul 2000 (Labour Cost Survey 2000) pentru 14 state membre din cele 15 ale UE (exclusiv Belgia) și pentru 11 din 13 țări candidate (vezi Nota metodologică de la finalul studiului).

2.1. Costul mediu orar al forței de muncă în industrie și servicii

În anul 2000 costul mediu orar al forței de muncă care a lucrat în industrie și servicii în statele membre ale UE a fost cuprins între 8,13 euro în Portugalia, țara cu nivelul cel mai scăzut, și 28,56 euro în Suedia, țara europeană în care nivelul costului orar al forței de muncă a fost cel mai înalt. Media la nivelul UE a fost estimată la 22,19 euro.

În țările candidate (exclusiv Malta și Turcia), costul mediu pe oră lucrată în industrie și servicii a variat între 1,35 euro în Bulgaria și 1,51 euro în România la 10,74 euro în Cipru și 8,98 euro în Slovenia. Media pentru cele 11 țări candidate a fost de 3,47 euro, mai puțin de o săseme din costul mediu al

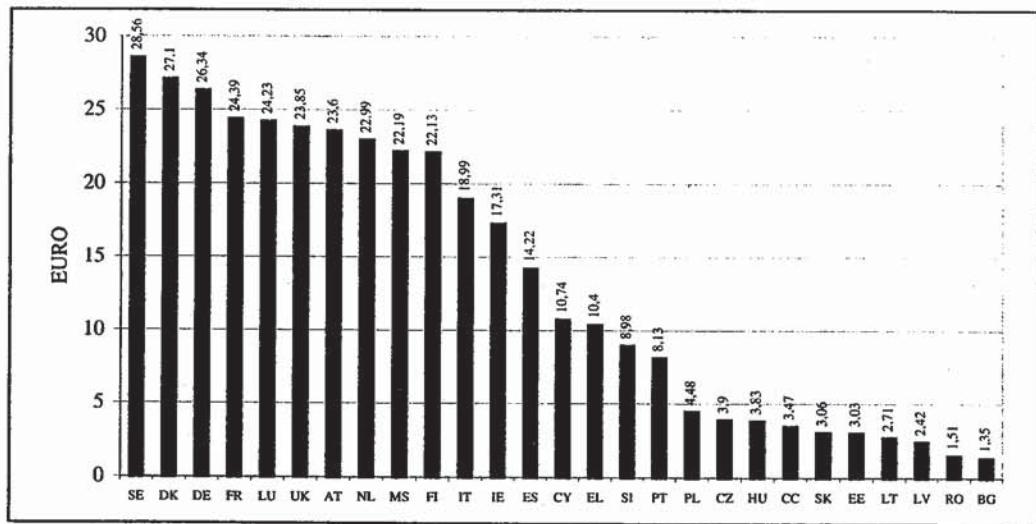
forței de muncă din statele membre ale UE.

2.2. Costul orar al forței de muncă pe grupe de activități economice

Estimările costului mediu orar al forței de muncă pe grupe de activități economice în statele membre ale UE și în țările candidate arată că cele mai înalte costuri cu forța de muncă s-au înregistrat în grupele de activități de intermediere financiară (grupa J) și energie (grupa E). La polul opus, cele mai scăzute costuri ale forței de muncă s-au înregistrat, în statele membre ale UE, la salariații care lucrează în activitățile din comerțul cu ridicata și cu amănuntul (grupa G) și din hoteluri și restaurante (grupa H). În țările candidate, cele mai scăzute costuri cu forța de muncă s-au înregistrat în activitățile din construcții (grupa F) și hoteluri și restaurante (grupa H) (vezi tabelul nr. 1 și nota metodologică nr. 1).

Graficul nr. 1

Costul orar al forței de muncă în industrie și servicii în anul 2000

Tabelul nr. 1

**Costul mediu orar pe grupe de activități din industrie
și servicii în anul 2000**

euro

	Grupe de activități în industrie și servicii									
	C - K	C	D	E	F	G	H	I	J	K
Austria	23,60	27,66	24,32	37,65	22,71	20,91	14,05	21,93	34,42	24,81
Danemarca	27,10	32,99	25,94	31,98	26,00	25,22	20,45	28,21	34,90	29,68
Germania	26,34	31,57	28,48	35,94	21,19	21,33	13,94	...	34,70	...
Grecia	10,40	11,96	9,56	16,37	7,76	7,62	10,71	13,27	16,34	11,33
Finlanda	22,13	21,71	22,03	25,51	20,84	21,66	14,53	22,97	28,34	22,91
Franta	24,39	19,25	24,01	28,56	20,52	21,10	20,74	18,78	34,47	27,24
Italia	18,99	20,91	18,28	27,20	16,26	16,88	12,81	20,31	32,16	17,91
Irlanda	17,31	18,46	17,34	29,75	16,60	13,77	10,62	18,10	24,58	21,49
Luxemburg	24,23	19,73	22,10	37,12	16,07	16,66	12,95	25,08	41,91	21,56
Olanda	22,99	37,79	24,11	33,59	23,19	19,48	14,22	22,11	32,79	23,06
Portugalia	8,13	7,77	6,94	13,25	6,94	8,10	5,72	11,30	19,01	8,09
Spania	14,22	18,58	15,12	25,58	12,06	12,00	9,97	17,14	26,72	11,85
Suedia	28,56	30,38	28,30	31,86	25,67	26,19	18,85	29,24	42,92	30,78
R. Unit	23,85	31,97	23,50	32,33	23,05	19,68	14,06	22,50	40,11	27,11
UE -14	22,19	22,72	22,75	30,02	19,09	18,90	14,63	21,09	34,28	23,60
CC										
Bulgaria	1,35	2,26	1,22	2,51	1,09	0,96	0,89	1,64	2,44	1,12
R. Cehă	3,90	4,91	3,58	4,78	3,60	3,89	2,94	4,08	6,89	4,18
Cipru	10,74	12,08	9,02	18,98	9,92	9,82	8,63	12,27	15,84	10,51
Estonia	3,03	4,01	2,81	3,51	2,73	2,68	1,82	3,54	6,66	2,99
Letonia	2,42	2,23	2,18	3,60	2,00	1,78	1,54	3,14	4,89	2,63
Lituania	2,71	3,24	2,57	3,40	2,41	2,28	1,74	3,06	4,93	3,00
Polonia	4,48	7,36	3,95	5,73	4,01	4,03	3,00	4,98	6,66	4,83
România	1,51	2,49	1,28	2,32	1,11	1,10	1,01	2,09	3,99	1,31
Slovacia	3,06	3,85	3,05	2,75	2,95	2,64	2,39	3,35	4,45	3,26
Slovenia	8,98	11,65	8,19	11,10	7,58	8,73	7,41	10,18	14,34	11,21
Ungaria	3,83	4,93	3,68	5,34	2,86	3,09	2,32	4,33	7,61	4,07
CC - 11	3,47	4,96	3,09	4,18	2,95	3,20	2,62	3,93	6,45	3,89

Sursa: Labour costs 2000. EU Member States and Candidate Countries, Statistics in focus
THEME 3 – XX/2003.

Datele din tabelul nr. 1 pun în evidență diferențe substantiale între țări în ceea ce privește costul orar al forței de muncă pe grupe de activități din industrie și servicii.

România ocupă penultimul loc între țările comparate (în total 25 de țări europene) în ceea ce privește mărimea

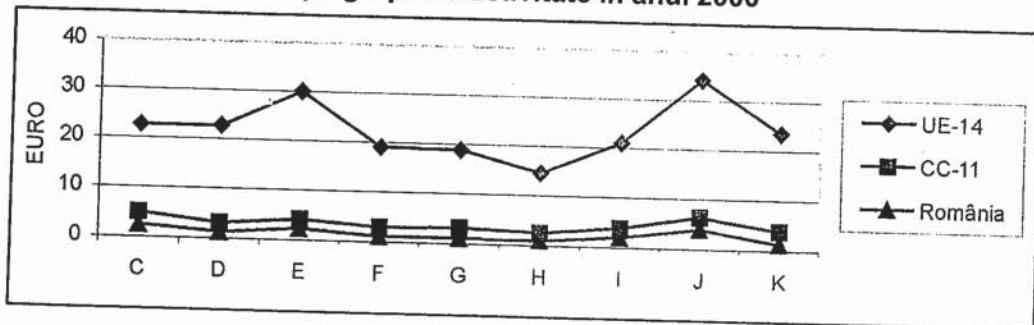
costului forței de muncă în activități din industrie și servicii, având alături de Bulgaria cel mai scăzut cost al forței de muncă. Graficul nr. 2 și tabelul nr. 2 arată unde se situează costul forței de muncă, pe grupe de activități, în România comparativ cu media calculată pentru cele 14 state membre ale

UE și cu media celor 11 țări candidate la integrare. Datele arată, de asemenea, că raportul între costul mediu orar al forței de muncă în România este de aproximativ 15 ori mai scăzut decât media statelor membre ale UE și de două ori mai mic decât media calculată pentru țările candidate. Pe grupe de activitate,

diferențele cele mai mari între România și media țărilor UE și a țărilor candidate se constată în cazul costurilor activităților din grupa K (tranzacții imobiliare...) raportul fiind de 18 și respectiv 3, iar cele mai mici în activitățile de intermedieri financiare (grupa J) unde raportul este de 5,3 și respectiv 1,6.

Graficul nr. 2

Costul mediu orar al forței de muncă pe grupe de activitate în anul 2000

Tabelul nr. 2

Raportul dintre mărimea costului mediu orar al forței de muncă din țările UE și CC și a celui din România pe grupe de activități în anul 2000

	C-K	C	D	E	F	G	H	I	J	K
UE-14	22,19	22,72	22,75	30,02	19,09	18,90	14,63	21,09	34,28	23,60
CC-11	3,47	4,96	3,09	4,18	2,95	3,20	2,62	3,93	6,45	3,89
România	1,51	2,49	1,28	2,32	1,11	1,10	1,01	2,09	3,99	1,31
UE-14/Ro	14,7	9,1	17,8	12,9	17,2	17,2	14,5	10,1	5,3	18,2
CC-11/Ro	2,3	2,0	2,4	1,8	2,7	2,9	2,6	1,9	1,6	3,0

Sursa: calcule pe baza datelor Labour costs 2000. EU Member States and Candidate Countries, Statistics in focus THEME 3 - XX/2003

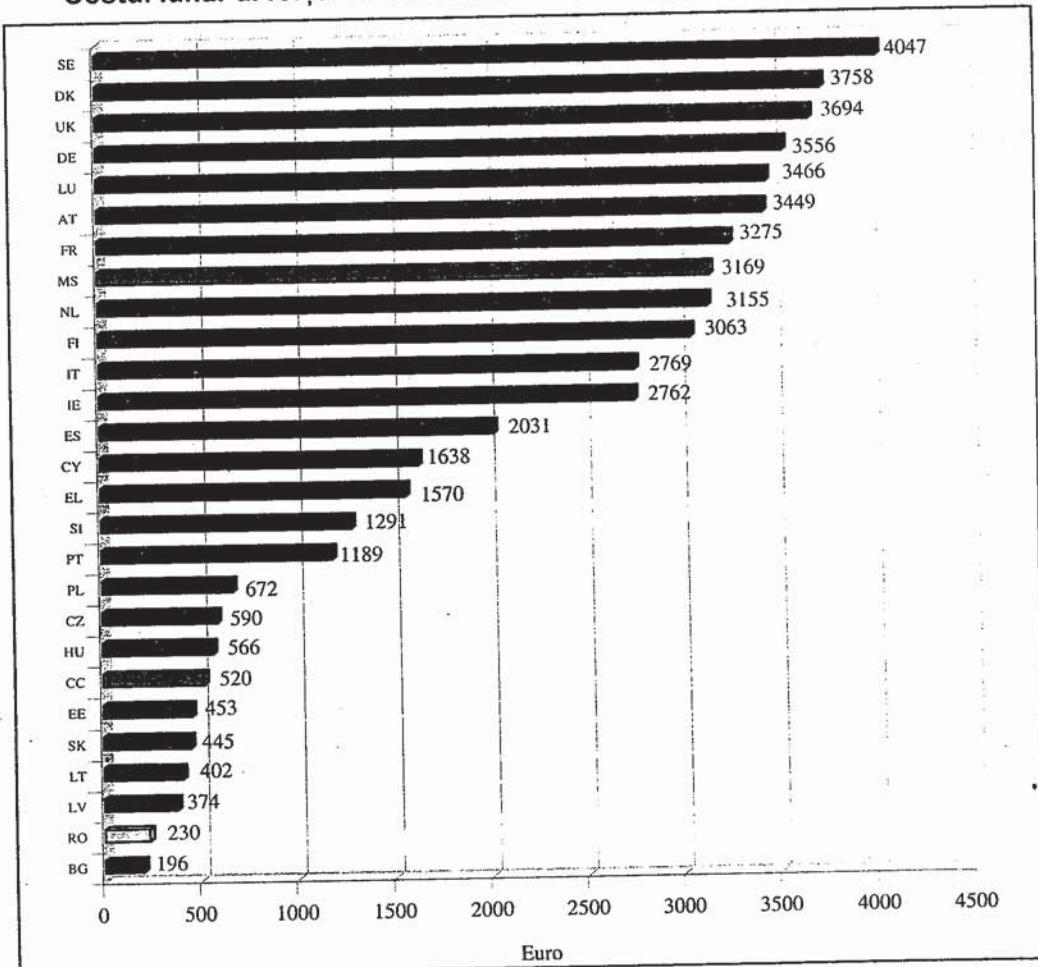
2.3. Costurile lunare pe un salariat

Mărimea costului forței de muncă, exprimată lunar în medie pe un salariat (vezi nota metodologică), în țările comparate pe total și grupe de activități (grupele C-K), arată diferențe

similară cu cele constatate în cazul costului orar al forței de muncă. Excepție face Regatul Unit care ocupă un loc mai bun (locul 3) în ierarhia alcătuită după acest indicator față de locul ocupat după costul orar (locul 6) (vezi graficele nr. 1 și nr. 3).

Graficul nr. 3

Costul lunar al forței de muncă în "Industria și Servicii" în anul 2000

Diferențele în ceea ce privește locul ocupat de diferite țări în ierarhia alcătuită după cei doi indicatori (costul orar și costul lunar pe un salariat) poate fi explicată de diferențele înregistrate în numărul de ore lucrate în medie lunar. În Regatul Unit de exemplu, numărul mediu de ore lucrate (155 ore) se situează peste media Uniunii Europene (143 ore), în timp ce în Franța numărul mediu de ore lucrate lunar este cel mai scăzut din Europa (134 ore).

Într-un studiu¹ efectuat pentru țările din Uniunea Europeană se pune însă în evidență faptul că diferențele între țări se estompează dacă sunt luate în considerare și diferențele în ceea ce privește productivitatea muncii. Nivelurile mai scăzute ale costului muncii pe un salariat sunt asociate cu niveluri mai mici ale productivității muncii și

¹ Anne Paternoster, Labour costs 2000. EU Member States and Candidate Countries, Statistics in focus THEME 3 - XX/2003.

invers. Așadar, costul muncii pe un salariat trebuie să fie corelat cu productivitatea calculată ca raport între valoarea adăugată și numărul de salariați (în echivalent timp complet). Această relație a fost exprimată de un indicator care reprezintă ponderea costului forței de muncă pe un salariat în valoarea adăugată ce revine pe un salariat în industria prelucrătoare,

calculat pentru 13 state (pentru care ancheta costului forței de muncă a oferit date). Acest indicator este adesea considerat că exprimă „costuri unitare ale muncii” („unit labour costs”). Graficul nr. 4. pune în mod clar în evidență această corelație și, în consecință, estomparea diferențelor între statele membre ale UE din acest punct de vedere.

Tabelul nr. 3

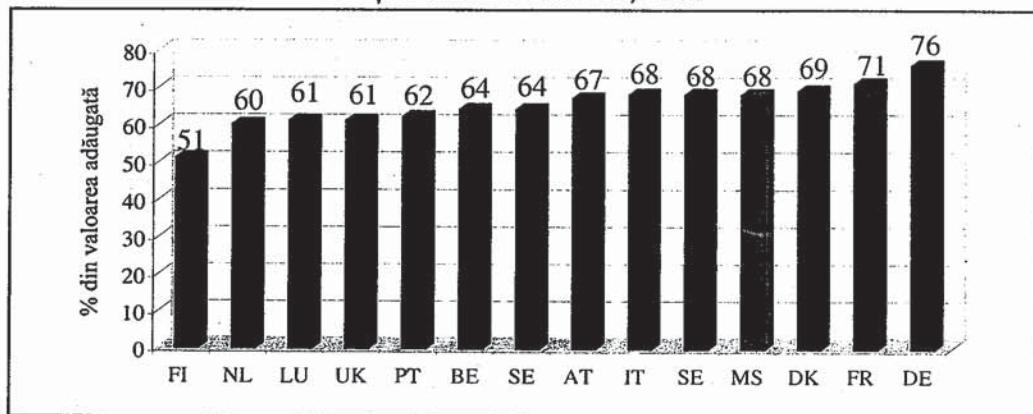
Costurile lunare pe un salariat și grupe de activitate în anul 2000, euro

	Grupe de activități în industrie și servicii									
	C - K	C	D	E	F	G	H	I	J	K
Austria	3447	3920	3534	5371	3223	3084	2138	3261	4948	3623
Danemarca	3758	4781	3580	4424	3661	3559	2781	3945	4647	4068
Germania	3556	4431	3739	4815	2943	2943	1986	...	4748	...
Grecia	1570	1834	1433	2519	1114	1158	1568	2054	2490	1712
Finlanda	3063	3054	2986	2433	2851	3046	2563	3035	3750	3361
Franta	3275	2354	3214	3415	2863	2892	3025	2596	4495	3664
Italia	2769	3050	2648	3669	2354	2580	1927	2934	4451	2695
Irlanda	2762	3247	2719	4301	2971	2229	1804	3008	3578	3276
Luxemburg	3466	3004	3115	5171	2338	2395	1877	3604	5914	3123
Olanda	3155	5335	3245	4463	3157	2692	2000	3267	4351	3135
Portugalia	1189	1124	990	1851	1035	1216	859	1733	2412	1269
Spania	2031	2480	2158	3507	1718	1735	1437	2445	3593	1715
Suedia	4047	4067	4007	4610	3656	3835	2702	3991	5777	4367
R. Unit	3694	5465	3664	4761	3929	3064	2180	3685	5481	4077
UE -14	3169	3000	3195	4017	2780	2749	2186	3186	4644	3399
CC										
Bulgaria	196	311	173	343	160	149	135	238	366	167
R. Cehă	590	697	532	711	542	604	464	631	1066	659
Cipru	1638	2067	1402	2600	1459	1537	1283	1991	2238	1592
Estonia	453	526	415	530	405	407	281	539	1011	468
Letonia	374	347	328	545	305	284	243	482	773	411
Lituania	402	491	378	505	333	350	266	466	751	458
Polonia	672	1024	599	839	604	619	459	724	979	722
România	230	366	191	339	182	174	167	309	623	220
Slovacia	445	535	428	403	434	399	363	494	664	496
Slovenia	1291	1535	1172	1554	1133	1270	1074	1453	1984	1635
Ungaria	566	717	536	761	436	474	353	624	1159	623
CC - 11	520	704	457	608	451	495	405	581	966	598

Sursa: Labour costs 2000. EU Member States and Candidate Countries, Statistics in focus
THEME 3 - XX/2003.

Graficul nr. 4

**Costul unitar al muncii în industria prelucrătoare
în țări membre ale UE, 2000**

Se poate face o comparație între ierarhia pe care o ocupă diferite țări după costul lunar pe un salariat (graficul nr. 3) și costul unitar al muncii (graficul nr. 4), observându-se o corespondență relativă. De exemplu, Portugalia și Spania au cele mai scăzute costuri lunare cu forța de muncă pe un salariat, în timp ce Suedia și Danemarca cele mai ridicate. Așa cum se observă din graficul nr. 4, costurile unitare pentru aceste 4 țări se apropie substanțial, fiind cuprinse între 62% și 69%.

Analiza datelor referitoare la costul forței de muncă în țările europene permite următoarele *concluzii*:

- Există diferențe foarte mari în ceea ce privește mărimea costului forței de muncă între țările din Uniunea Europeană și din țările candidate. În România costul orar și lunar al forței de muncă este între cele mai scăzute din Europa, fiind urmată doar de Bulgaria. Costul mediu lunar în România este de 2,3 ori mai scăzut decât nivelul mediu calculat pentru țările candidate și de aproape 14 ori mai mic decât

media țărilor din UE. Raportul dintre indicatorul estimat pentru Suedia (țara cu valoarea cea mai înaltă a costului forței de muncă) și România este de 17,6.

- Corelarea costului muncii cu productivitatea în cazul țărilor din UE arată că diferențele între țări se estompează, costurile unitare ale forței de muncă pe un salariat apropiindu-se substanțial.
- Cunoscând diferențele de competitivitate ale țărilor din UE la export, faptul că Germania de exemplu, țara europeană cu cel mai înalt cost unitar (76%) este una dintre cele mai importante țări exportatoare de bunuri și servicii, analiza sugerează ideea că nivelul înalt al competitivității pe piețele internaționale este determinat în mod hotărâtor de alți factori și nu costul scăzut al forței de muncă. Totuși, nivelul relativ mai scăzut al costului forței de muncă din anumite țări nu este de neglijat atunci când acest cost influențează într-o anumită măsură competitivitatea produselor, prin preț.

3. Costul forței de muncă în activitățile economice cu export în România

În acest paragraf sunt prezentate rezultatele estimărilor efectuate pentru a releva măsura în care evoluțiile - pozitive sau negative - înregistrate de exporturile românești în perioada 1990-2001 au fost influențate, între altele, și de costul forței de muncă. În acest scop au fost mai întâi selectate acele secțiuni și capitole de export care au deținut o pondere semnificativă (peste 1,5%) în totalul exportului, atât în 1990 ca punct de pornire, cât și în 2001 ca an final al perioadei de analiză. Secțiunile și capitolele de export selectate (Anexa 1) conform acestui criteriu au făcut trimitere la activitățile economice ale căror produse au desfacere și pe piețele externe. Acestea sunt următoarele:

- *Produse minerale* (1. sare; stuf, pământuri și pietre; ipsos, var și ciment; 2. combustibili și uleiuri minerale);
- *Produse chimice* (anorganice și îngrășăminte chimice);
- *Materiale plastice, cauciuc și articole din acestea – total;*
- *Produse din lemn, exclusiv mobilier* (lemn, cărbune de lemn și articole din lemn);
- *Materiale textile și articole din acestea* (1. articole și accesorii de îmbrăcăminte tricotate sau croșetate; 2. articole și accesorii de îmbrăcăminte altele decât tricotate sau croșetate);
- *Încălțăminte, pălării, umbrele și articole similare* (încălțăminte și părți ale acesteia);
- *Metale comune și articole din acestea* (1. fontă, fier și oțel; 2. produse din fontă, fier și oțel; 3.

- aluminiu și articole din aluminiu);
- *Mașini și aparate; echipamente electrice; aparate de înregistrat sau de reprodus sunetul și imaginile de televiziune;*
- *Mijloace și materiale de transport* (1. vehicule și echipamente pentru căile ferate și de comunicații; 2. automobile, tractoare și alte vehicule terestre; 3. vapoare, nave și alte vehicule plutitoare);
- *Mărfuri și produse diverse* (mobilă, aparate de iluminat și alte articole similare; construcții prefabricate).

Analiza a urmărit două aspecte: *primul*, să pună în evidență evoluțiile în ceea ce privește numărul de salariați în activitățile economice cu export de bunuri în perioada analizată; cel de *al doilea*, să estimeze costul unitar al forței de muncă în aceste activități și să evidențieze mișcările acestor costuri pe parcursul perioadei.

3.1. Evoluția numărului mediu al salariaților

Analiza evoluției numărului de salariați în activitățile care au avut producție valorificată și pe piețele externe (tabelul 5.) arată că, în majoritatea covârșitoare a acestora, numărul salariaților a scăzut substanțial, pe fondul crizei care a marcat întreaga economie. Astfel, comparativ cu 1990, în anul 2001 numărul salariaților a ajuns la 1/3 în chimie, la 2/3 în activitățile de prelucrare a țățeiului, cocsificarea cărbunelui și în industria mijloacelor de transport, la jumătate în industria mobilei etc.

Singura activitate în care s-au înregistrat creșteri ale numărului de salariați în ultimii ani (după o scădere în prima parte a perioadei) este cea de confecții din textile, blănuri și piele. Creșterea a fost de numai 12% în 2001

față de 1990. Datele arată, de asemenea, o foarte ușoară creștere a numărului de salariați în 2001 față de 2000 în activitățile de: pielărie și încăltăminte; construcții metalice și produse din metal; mașini și aparate electrice; mobilier.

Creșterea numărului de salariați în acest caz nu înseamnă neapărat și creșterea competitivității la export. Dar, ea poate fi asociată cu o cerere mai mare, inclusiv pe piețele externe, aşa cum s-a întâmplat în cazul confectionilor din textile, de exemplu.

O concluzie pe care o sugerează datele privind evoluția numărului de salariați în activitățile economice cu export este aceea că exportul nu constituie încă o ancoră solidă pentru industria românească. Astfel profilul dezvoltării ei viitoare în funcție de acest factor pare mai degrabă neclar. De asemenea, că evoluțiile din export sunt în mare măsură conjuncturale și nu consecința unor dezvoltări care să confere durabilitate și rezistență la concurența de pe piața externă și chiar internă.

Tabelul nr. 4

Evoluția numărului mediu de salariați în activități economice cu export

	Număr mediu de salariați, mii				Dinamica, %			
	1990	1996	2000	2001	1990	1996	2000	2001
TOTAL	8156	5939	4623	4619	100,0	72,8	56,7	56,6
Industria – Total	3846	2586	1873	1901	100,0	67,2	48,7	49,4
Industria extractivă	267	251	140	141	100,0	94,0	52,4	52,8
Industria prelucrătoare	3452	2148	1560	1590	100,0	62,2	45,2	46,1
– Confeții din textile, blănuri și piele	258	203	261	290	100,0	78,7	101,2	112,0
– Pielărie și încăltăminte	127	83	85	98	100,0	65,4	66,9	77,2
– Prelucrarea lemnului (exclusiv mobilă)	94	66	70	70	100,0	70,2	74,5	74,5
– Prelucrarea țățeiului, cocsificarea cărbunelui și tratarea combustibililor nucleari	33	35	22	21	100,0	106,1	66,7	63,6
– Chimie și fibre sintetice și artificiale	183	126	73	69	100,0	68,9	39,9	37,7
– Metalurgie	173	149	95	95	100,0	86,1	54,9	54,9
– Construcții metalice și produse din metal	189	110	68	73	100,0	58,2	36,0	38,6
– Mașini și echipamente	603	293	150	144	100,0	48,6	24,9	23,9
– Mașini și aparate electrice	127	73	51	54	100,0	57,5	40,2	42,5
– Echipamente, aparate de radio, televiziune și comunicații	40	15	11	11	100,0	37,5	27,5	27,5
– Mijloace de transport rutier	163	105	71	67	100,0	64,4	43,6	41,1
– Alte mijloace de transport	184	85	61	59	100,0	46,2	33,2	32,1
– Mobilier și alte activități neclasificate	204	148	95	99	100,0	72,5	46,6	48,5

Sursa: INS, Anuarul statistic al României 1996, p. 148 – 150; 2001, p. 104; 2002, p. 102.

3.2. Costul lunar al forței de muncă

Datele din tabelul 5. arată diferențele existente în fiecare din anii luati în analiză (acest indicator este disponibil începând cu 1993) în ceea ce privește mărimea costului muncii în diferite activități industriale cu producție valorificată și la export. De asemenea, graficul 5 oferă imaginea diferențelor între costul forței de muncă din activitățile industriale cu desfăcere la export pentru anul 2001 (vezi Nota metodologică nr.2.). Aceste date coroborate cu informațiile cuprinse în Anexele 1. și 2. arată că în activitățile în care volumul exportului din diferite activități și ponderea acestuia în total au crescut, costul lunar al forței de muncă s-a situat mult sub nivelul costului mediu lunar pe un salariat din industrie. Astfel, în cazul activității de confeții din textile, al cărei volum al exportului a crescut încât acesta deținea în 2001 o pondere de 18% din total comparativ cu 4,9% în 1990,

costul muncii se situează în jurul a 60% din media costului pe total industrie. O situație similară se întâlnește și în cazul activităților de: pielărie și încăltăminte; prelucrare a lemnului; mobilă. În activități industriale cum sunt: metalurgia, chimia, prelucrarea țățeiului, ale căror produse exportate au scăzut ca pondere (în total export) și chiar ca volum (exprimat în dolari SUA, prețuri curente), costul mediu al forței de muncă se situează mult peste cel determinat pentru totalul activităților industriale. Astfel, în activitățile de prelucrare a țățeiului de exemplu, costul mediu al forței de muncă a crescut mai rapid decât în celelalte activități industriale, ajungând în 2001 la un nivel de două ori mai mare decât media pentru totalul industriei. Exportul de produse ale acestei activități, cum ar fi de exemplu, combustibilul și uleiurile minerale, au scăzut ca volum, precum și ca pondere în total export, de la 18% în 1990 la 6% în 2001. O situație similară se întâlnește și în cazul metalurgiei sau al mijloacelor de transport rutier.

Tabelul nr. 5

Costul mediu lunar al forței de muncă din industrie

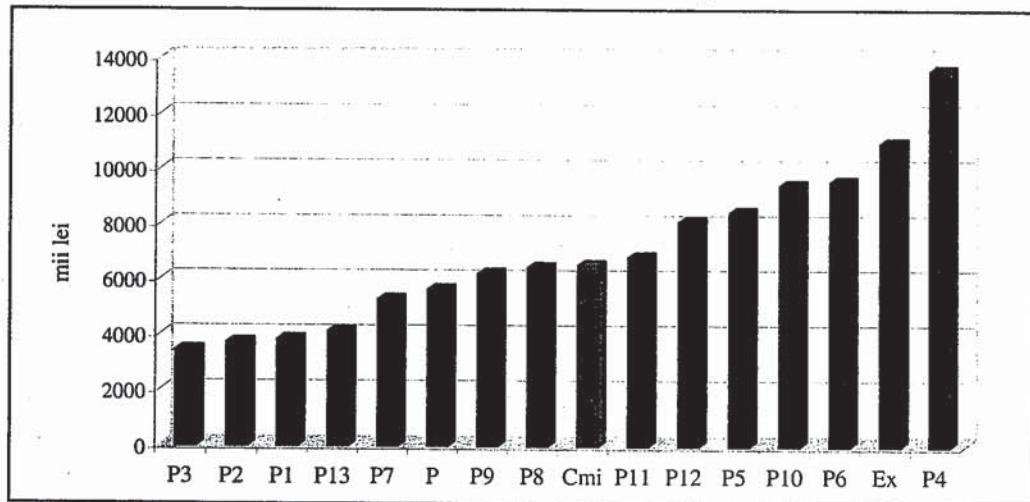
	Cost mediu lunar, mii lei				Procent față de total industrie			
	1993	1996	2000	2001	1993	1996	2000	2001
Industria - Total	108	643	4485	6502	100	100	100	100
Industria extractivă	183	991	7298	10983	169	154	163	169
Industria prelucrătoare	95	576	3901	5618	88	90	87	86
– Confeții din textile, blanuri și piele	71	394	2773	3810	66	61	62	59
– Pielărie și încăltăminte	77	404	2567	3702	71	63	57	57
– Prelucrarea lemnului (exclusiv mobilă)	79	484	2659	3425	73	75	59	53
– Prelucrarea țățeiului, cocsificarea cărbunelui și tratarea combustibilor nucleari	173	995	8427	13567	160	155	188	209

	Cost mediu lunar, mii lei				Procent față de total industrie			
	1993	1996	2000	2001	1993	1996	2000	2001
- Chimie și fibre sintetice și artificiale	114	729	5707	8429	106	113	127	130
- Metalurgie	133	858	6393	9549	123	133	143	147
- Construcții metalice și produse din metal	87	543	3759	5253	81	84	84	81
- Mașini și echipamente	97	593	4232	6483	90	92	94	100
- Mașini și aparate electrice	88	587	4311	6196	81	91	96	95
- Echipamente, aparate de radio, televiziune și comunicații	83	594	6457	9419	77	92	144	145
- Mijloace de transport rutier	106	719	4449	6801	98	112	99	105
- Alte mijloace de transport	98	619	5537	8092	91	96	123	124
- Mobilier și alte activități neclasificate	85	455	2941	4146	79	71	66	64

Sursa: INS, Anuarul statistic al României 1994, p. 194-198; 1997, p. 180-184; 2001, p. 134-136; 2002, p. 132-134.

Graficul nr. 5

Costul mediu lunar al forței de muncă pe activități ale industriei în 2001

Concluzii

Diferențele între costurile cu forța de muncă pe activități industriale din

România se înscriu în caracteristicile generale de diferențiere a acestor costuri și în țările occidentale (vezi

paragraful 3.2.). În cazul României însă acestea sunt și rezultatul unor poziții de monopol sau al unor presiuni sociale exercitate de sindicatele la care sunt afiliați salariații din aceste activități.

Costurile mult mai mici cu forța de muncă (preponderent feminină mai prost plătită) din activitățile de confecții de îmbrăcăminte și încălțăminte (în care este dominant sistemul de producție și export *lohn*) sau a celor care necesită puțină prelucrare, încorporând în costurile de producție o pondere scăzută a celor cu forța de muncă, au constituit, fără îndoială, un stimulent pentru dezvoltarea producției pentru export în aceste domenii.

Pe de altă parte, având în vedere diferențele foarte mari între costul forței de muncă din România și din celelalte țări europene, produsele industriei românești ar fi trebuit, în mod firesc, să fie mai competitive pe piețele internaționale, dacă această competitivitate ar fi determinată exclusiv de mărimea prețului intern influențat, la rândul său, și de costul forței de muncă.

Menținerea scăzută a costului forței de muncă doar pentru a realiza o anumită competitivitate la export, nu poate fi, după părerea noastră o soluție de durată. În favoarea acestei afirmații pot fi enumerate mai multe argumente.

Unul ar fi legat de necesitatea și probabilitatea creșterii costului forței de muncă în general, dat fiind faptul că în România salariile sunt între cele mai scăzute din Europa, iar procesul integrării va conduce inevitabil la o reducere a decalajelor existente din acest punct de vedere. Un alt argument se leagă de vulnerabilitatea piețelor externe pentru produsele din textile și pentru încălțăminte. În România aceste produse se realizează în sistemul *lohn*, deci în parteneriat cu capital străin care poate părasi piața românească pentru a se stabili în spații cu forță de muncă mai ieftină.

3.3. Costul unitar al forței de muncă în activități industriale cu export

Costul unitar al forței de muncă, exprimat ca raport procentual între costul lunar al forței de muncă (în medie pe un salariat) și valoarea adăugată brută ce revine în medie lunar pe un salariat (productivitatea muncii). Pe baza rezultatelor obținute privind productivitatea muncii și a datelor referitoare la costul mediu lunar al forței de muncă din activitățile industriale cu export (tabelul nr. 5.) a fost estimat costul unitar al forței de muncă.

Tabelul nr. 6

Costul unitar al forței de muncă

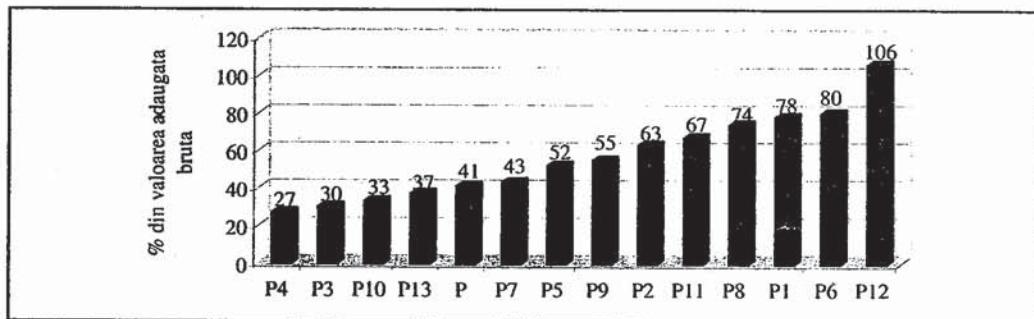
	1996			2000		
	Produc-tivitate lunară Mii lei	Cost lunar al f.m. Mii lei	Cost unitar %	Produc-tivitate lunară Mii lei	Cost lunar al f.m. Mii lei	Cost unitar %
TOTAL	1429	587	41	12822	4346	34
Industria - Total	1166	643	55	9765	4485	46
Industria extractivă	710	991	140	10242	7298	71
Industria prelucrătoare	1218	576	47	9413	3901	41

	1996			2000		
	Produc-tivitate lunară Mii lei	Cost lunar al f.m. Mii lei	Cost unitar %	Produc-tivitate lunară Mii lei	Cost lunar al f.m. Mii lei	Cost unitar %
- Confecții din textile, blănuri și piele	798	394	49	3541	2773	78
- Pielărie și încăltăminte	545	404	74	4088	2567	63
- Prelucrarea lemnului (exclusiv mobilă)	1625	484	30	8767	2659	30
- Prelucrarea ţăreiului, cocalificarea cărbunelui și tratarea combustibililor nucleari	1700	995	59	31502	8427	27
- Chimie și fibre sintetice și artificiale	1283	729	57	10960	5707	52
- Metalurgie	1140	858	75	8028	6393	80
- Construcții metalice și produse din metal	1103	543	49	8718	3759	43
- Mașini și echipamente	661	593	90	5748	4232	74
- Mașini și aparate electrice	991	587	59	7858	4311	55
- Echipamente, aparate de radio, televiziune și comunicații	3764	594	16	19619	6457	33
- Mijloace de transport rutier	1000	719	72	6628	4449	67
- Alte mijloace de transport	536	619	115	5218	5537	106
- Mobilier și alte activități neclasificate	659	455	69	8038	2941	37

Sursa: calcule proprii pe baza datelor din tabelul nr. 5.

Graficul nr. 6

Costul unitar al forței de muncă în activitățile industriei prelucrătoare din România, în 2000

Evaluările privind costul unitar al muncii în activitățile industriei prelucrătoare, exprimat ca procent din valoarea adăugată brută, au fost efectuate pentru anii 1996 și 2000. Ele sugerează două categorii de *concluzii*, referitoare pe de o parte, la relația dintre costul forței de muncă și valorificarea la export a produselor din diferite activități industriale, iar pe de altă parte, la modificările înregistrate în intervalul de 4 ani (1996-2000) de costul unitar al forței de muncă estimat pentru diferite activități industriale.

În ceea ce privește influența costului unitar al forței de muncă asupra exportului, rezultatele calculelor efectuate pentru anul 2000 - anul pentru care sunt disponibile cele mai recente date și pentru care se poate presupune că economia și, mai ales, industria sunt în linii mari „structurate” - arată că activitățile industriale care au reușit desfaceri la export sunt din categoria celor consumatoare de forță de muncă: confeții, încăltăminte, cu o pondere a costului muncii în valoarea adăugată brută cuprinsă între 60% și 80%. Amintim că produsele din activitatea de confeții din textile dețin o pondere de aproape o cincime din volumul exportului. Pe de altă parte, produsele din activitățile de prelucrare a țățeiului, cu un cost unitar reprezentând 27%, de prelucrare a lemnului cu un cost unitar reprezentând 30% sau de echipamente, aparate radio, televiziune, comunicații cu un cost unitar de 33% au, în prezent, o pondere semnificativă¹ la export. Cele

de mai sus arată că nu este conturat un „profil” al exportului care să fie puternic determinat de costul forței de muncă, mai mic în activitățile cu un aport mai mare la export. Aceasta pentru că ponderea mare a exportului de produse textile de exemplu, nu poate fi disociată de volumul importului de materii prime pentru producția în sistem *lohn*, dominantă în acest sector.

Problema profilului exportului în funcție de evoluția costului muncii în perioada următoare rămâne una deschisă. Două argumente majore vin în sprijinul acestei afirmații. Primul pornește de la faptul că în România costul muncii este extrem de scăzut, comparativ cu cel din țările europene. Este vorba în special de acea componentă care reprezintă salariul brut și, respectiv, net al lucrătorilor. În viitor, procesul de integrare a României va conduce, în mod obiectiv, la o apropiere și în ceea ce privește costul forței de muncă, cu consecințe asupra dimensiunii cererii și a competitivității. Cel de al doilea argument derivă din faptul că economia și mai ales industria românească nu este încă suficient de solid structurată. În aceste condiții exportul poate fi o ancoră de structurare dar cu valențe limitate, progresul economic în general făcând din export o sursă reală de creștere economică.

¹ Trebuie precizat că evoluția exportului aferent fiecărei din aceste activități a fost foarte diferită, ascendentă de ex. în cazul produselor de prelucrare a lemnului și descrescătoare în cazul unor produse rezultate din prelucrarea țățeiului etc.

Note metodologice

Nota metodologică nr.1

Costul forței de muncă în statele membre ale UE și în țările candidate a fost determinat pe baza unei anchete (cea de a treia pe această temă) pentru anul 2000. Estimările au fost efectuate pentru salariații care au încheiat contract de muncă cu angajatorii și lucrează în cadrul unor firme care au cel puțin 10 salariați. Ancheta a acoperit activitățile economice din grupele C-K potrivit sistemului de clasificare a salariaților din Uniunea Europeană (NACE - Rev. 1). Fiecare grupă cuprinde o gamă de activități economice, iar costurile estimate sunt medii orare pentru fiecare grupă.

Clasificarea statistică a activităților economice (NACE - Rev. 1):

- C Industria minieră și extractivă;
- D Industria prelucrătoare;
- E Electricitate, gaze și apă;
- F Construcții
- G Comerțul cu ridicata și cu amănuntul, reparații de vehicule și de bunuri personale și gospodărești;
- H Hoteluri și restaurante;
- I Transport, depozitare și comunicații;
- J Intermediere financiare;
- K Tranzacții imobiliare, închirieri și activități de afaceri.

Definiții:

Costul forței de muncă reprezintă suma salariilor brute, contribuțiile sociale plătite de angajatori plus alte elemente de cost al forței de muncă de mică importanță.

Costul orar al forței de muncă reprezintă costul anual al forței de

muncă împărțit la numărul de ore lucrate pe parcursul anului.

Numărul de ore lucrate de un salariat rezultă din numărul de ore lucrate într-un an împărțite la 12 și la numărul mediu al salariaților dintr-un an (în echivalent timp complet).

Costul unitar al forței de muncă este raportul dintre costul pe un salariat și productivitatea muncii sau valoarea adăugată pe un salariat și poate fi estimată pe baza ecuației:

(Costul forței de muncă / Număr de salariați) / (Valoarea adăugată / total persoane ocupate).

Glosar:

MS - Statele membre ale UE pentru care au existat date referitoare la costul forței de muncă pentru anul 2000 sunt: Austria (AT), Danemarca (DK), Germania (DE), Grecia (EL), Franța (FR), Finlanda (FI), Italia (IT), Irlanda (IE), Luxemburg (LU), Olanda (NL), Portugalia (PT), Regatul Unit (UK), Spania (ES), Suedia (SE). Media pentru statele UE este notată cu MS.

CC - Țările candidate cuprinse în anchetă au fost 11 și anume: Bulgaria (BL), R. Cehă (CZ), Cipru (CY), Estonia (EE), Letonia (LV), Lituanie (LT), Polonia (PL), România (RO), R. Slovacă (SK), Slovenia (SI), Ungaria (HG). Malta și Turcia nu au fost cuprinse în această anchetă.

Nota metodologică nr. 2

Simbolurile folosite în acest studiu, care desemnează costul forței de muncă în activitățile industriale din România, cu scopul simplificării prezentării grafice a unor indicatori,

sunt următoarele:

Cmi = costul mediu pentru total
industrie;

Ex = industria extractivă;

P = industria prelucrătoare -total;

P1 = confecții din textile, blănuri și
piele;

P2 = pielărie și încăltăminte;

P3 = prelucrarea lemnului, exclusiv
mobilă;

P4 = prelucrarea țigării, cocsificarea
cărbunelui și tratarea combustibililor
nucleari;

P5 = chimie și fibre sintetice și
artificiale;

P6 = metalurgie;

P7 = construcții metalice și produse
din metal;

P8 = mașini și echipamente;

P9 = mașini și aparate electrice;

P10 = echipamente, aparate de
radio, televiziune și comunicații;

P11 = mijloace de transport rutier;

P12 = alte mijloace de transport;

P13 = mobilier și alte activități
neclasificate